

Náklady řízení v řízení před Ústavním soudem

Zvláštní úpravu způsobu náhrady nákladů vzniklých v řízení před Ústavním soudem odlišnou od civilního soudního řízení je nutno vnímat optikou toho, že Ústavní soud, jak vyslovil v řadě svých rozhodnutí, není s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí v čl. 87 Ústavy součástí soustavy obecných soudů, a jeho postavení ve vztahu k obecným soudům je limitováno čl. 83 Ústavy. Byť by tedy dospěl obecný soud k závěru, že náklady vzniklé účastníkovi v řízení před Ústavním soudem jsou náklady potřebnými k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl, nemůže rozhodnout o přiznání jejich náhrady, neboť k tomu je oprávněn postupem podle § 62 odst. 4 zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, pouze Ústavní soud. Nerespektoval-li vrchní soud uvedené rozhraničení a aplikoval ve věci § 142 odst. 1 o. s. ř. i na náhradu nákladů vzniklých v řízení před Ústavním soudem, nedostál požadavku předvídatelnosti práva a právní jistoty, čímž porušil základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. III.ÚS 2118/19 ze dne 3.3.2020)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti MARQVEL, s. r. o., sídlem Č.D., zastoupené Mgr. L.V., advokátem, sídlem L., proti II. výroku rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 2019 č. j. 8 Cmo 318/2014-412, za účasti Vrchního soudu v Praze, jako účastníka řízení, a obchodní společnosti UNISOFS ES, spol. s r. o., sídlem B., zastoupené Mgr. JUDr. J.G., Ph.D., advokátem, sídlem P., jako vedlejší účastnice řízení, tak, že rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 2019 č. j. 8 Cmo 318/2014-412 bylo v II. výroku porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 2019 č. j. 8 Cmo 318/2014-412 se ve II. výroku ruší.

Z odůvodnění:

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 a násl. zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatelka domáhá zrušení II. výroku v záhlaví uvedeného rozsudku s tvrzením, že jím byla porušena její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 2 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a čl. 2 odst. 3 Ústavy.

2. Z obsahu spisu Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci (dále jen "krajský soud") sp. zn. 38 Cm 54/2011 a 38 Cm 79/2018, které si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti. Rozsudkem ze dne 9. 6. 2014 č. j. 38 Cm 54/2011-241 ve znění usnesení ze dne 12. 6. 2014 č. j. 38 Cm 54/2011-238 krajský soud zamítl žalobu stěžovatelky, kterou se domáhala po vedlejší účastnici zaplacení 1 633 500 Kč s příslušenstvím (I. výrok), a stěžovatelce uložil zaplatit na náhradě nákladů řízení vedlejší účastnici 275 154 Kč (II. výrok) a České republice 1 935 Kč (III. výrok).

3. Vrchní soud v Praze (dále jen "vrchní soud") rozsudkem ze dne 15. 6. 2015 č. j. 8 Cmo

318/2014-292 změnil rozsudek krajského soudu tak, že uložil vedlejší účastníci povinnost zaplatit stěžovatelce částku Kč 1 633 500 s příslušenstvím, na náhradě nákladů řízení České republiky 1 935 Kč (I. výrok) a dále vedlejší účastníci uložil zaplatit stěžovatelce na náhradě nákladů řízení před krajským soudem 377 181,20 Kč (II. výrok) a na náhradě nákladů odvolacího řízení 120 062,25 Kč (III. výrok).

4. Dovolání vedlejší účastnice Nejvyšší soud usnesením ze dne 8. 3. 2016 č. j. 32 Cdo 4520/2015-338 jako nepřijatelné odmítl.

5. Nálezem sp. zn. III. ÚS 1544/16 ze dne 20. 11. 2018 Ústavní soud usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2016 č. j. 32 Cdo 4520/2015-338 a rozsudek vrchního soudu ze dne 15. 6. 2015 č. j. 8 Cmo 318/2014-292 pro porušení práva vedlejší účastnice (v tehdejší věci stěžovatelky) zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zrušil.

6. Vrchní soud poté rozsudkem ze dne 21. 3. 2019 č. j. 8 Cmo 318/2014-412 rozsudek krajského soudu ze dne 9. 6. 2014 č. j. 38 Cm 54/2011-241 ve znění usnesení ze dne 12. 6. 2014 č. j. 38 Cm 54/2011-238 potvrdil (I. výrok) a stěžovatelce uložil zaplatit vedlejší účastníci náhradu nákladů řízení před soudem odvolacím, dovolacím a Ústavním soudem ve výši 137 443 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (II. výrok).

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka je přesvědčena, že vrchní soud pochybil, když jí napadeným výrokem uložil zaplatit vedlejší účastníci taktéž náhradu nákladů řízení vzniklých v řízení před Ústavním soudem. Stěžovatelka má za to, že obecné soudy jsou oprávněny rozhodovat toliko o nákladech řízení, které se týkají civilního řízení, nikoliv však o nákladech řízení před Ústavním soudem, pro které platí zvláštní úprava stanovená zákonem o Ústavním soudu. Rozhodl-li tedy vrchní soud také o náhradě nákladů vzniklých v řízení před Ústavním soudem, rozhodl tak zcela mimo svou pravomoc a podle právního předpisu, který není oprávněn použít. Uvedeným postupem vrchní soud v části týkající se nákladů řízení fakticky mění nález sp. zn. III. ÚS 1544/16, bod 45 odůvodnění (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

III. Vyjádření účastníků řízení

8. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření vrchnímu soudu a vedlejší účastníci řízení.

9. Vrchní soud označil ústavní stížnost za nedůvodnou, a odkaz stěžovatelky na bod 45 nálezu sp. zn. III. ÚS 1544/16 za nepatřičný, neboť se v něm Ústavní soud zabýval možností hrazení nákladů řízení před Ústavním soudem státem tomu z účastníků, u něhož by takové rozhodnutí odůvodňovaly jeho osobní a majetkové poměry.

10. Vedlejší účastnice uvádí, že vrchní soud postupoval zcela v souladu se zákonem, který nevyklučuje, aby po "obživnutí" věci soud v souladu se zásadou úspěchu ve věci rozhodl i o nákladech soudního řízení a právního zastoupení. Dovolává-li se stěžovatelka nálezu sp. zn. III. ÚS 1544/16 v části, kde Ústavní soud uvádí hypotézu § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, vedlejší účastnice toto ustanovení vnímá jako velmi nespravedlivé, neboť na jedné straně ze zákona o Ústavním soudu vyplývá povinnost zastoupení advokátem v řízení o ústavní stížnosti, a na druhé straně § 83 odst. 1 téhož zákona, vzdor tomu, že Ústavní soud je poslední možností nápravy předchozích zjevně nesprávných soudních rozhodnutí, v podstatě volným uvážením Ústavního soudu umožňuje svým způsobem trestat stěžovatele v podobě sankce nepřiznání nákladů právního zastoupení. V rámci

spravedlivého procesu by bylo dle vedlejší účastnice vhodné a spravedlivé, aby úspěšným ústavním stížnostem vždy bylo vyhověno i v návrhu na náhradu nákladů na právní zastoupení. Vedlejší účastnice je názoru, že rozhodnutí Ústavního soudu nepřiznat jí v řízení vedeném pod sp. zn. III. ÚS 1544/16 jako úspěšné stěžovatelce náklady právního zastoupení s odůvodněním, že to její majetkové poměry nevyžadují, není "nejspíš" správné, neboť má dlouhodobě utlumenou činnost a nevyvíjí žádnou podnikatelskou aktivitu. Závěr Ústavního soudu, který jí nepřiznal náklady ze zákona povinného právního zastoupení, se jeví vedlejší účastnici diskriminačním také proto, že se jen úspěšně bránila nezákonnosti rozhodnutí obecných soudů, za což je de facto potrestána nepřiznáním nákladů vzniklých jí v řízení před Ústavním soudem, navíc v posuzované věci jde o zjevné zneužívání práva stěžovatelkou.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario).

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Po prostudování spisového materiálu dospěl Ústavní soud k názoru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Z hlediska opodstatněnosti ústavních stížností směřujících proti náhradově nákladovým výrokům rozhodnutí obecných soudů Ústavní soud ve své judikatuře konstantně zastává stanovisko, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod [usnesení ze dne 1. 11. 1999 sp. zn. IV. ÚS 10/98, ze dne 27. 5. 1998 sp. zn. II. ÚS 130/98, ze dne 4. 2. 2003 sp. zn. I. ÚS 30/02, ze dne 5. 8. 2002 sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307) a ze dne 13. 10. 2005 sp. zn. III. ÚS 255/05]; opakovaně již bylo řečeno, že povaha - jen procesní - soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti způsobuje, že zde není zjevné reflexe ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny prameny ústavního pořádku. Z uvedených důvodů přistupuje Ústavní soud k návrhům týkajícím se rozhodování o náhradě nákladů řízení značně rezervovaně.

14. Ústavní soud však současně připomíná, že ačkoliv se žádný z článků Listiny o nákladech civilního řízení, resp. o jejich náhradě, výslovně nezmiňuje, principy spravedlivého procesu zakotvené v čl. 36 a násl. Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva") je nezbytné uplatňovat i na rozhodování obecných soudů o nákladech řízení v civilních věcech. Současně však je třeba mít na zřeteli, že jde-li o konkrétní výši náhrady, není úkolem Ústavního soudu jednat jako odvolací soud nebo jako soud třetí či čtvrté instance o rozhodnutích přijatých obecnými soudy. Je úlohou obecných soudů vykládat a používat příslušná pravidla procesní a hmotněprávní povahy. Navíc jsou to obecné soudy, které mají nejlepší podmínky pro posouzení všech okolností konkrétního případu. Ústavní soud je ovšem oprávněn posoudit, zda postup nebo rozhodnutí obecných soudů při rozhodování o nákladech řízení vyhovovalo požadavkům procesní spravedlivosti, obsaženým v hlavě páté Listiny, resp. v čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

15. V posuzované věci vrchní soud postupoval podle § 142 odst. 1 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "o. s. ř."), který stanoví, že účastníku, který měl ve věci plný úspěch, přiznává soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl. Podle § 137 o. s. ř. představují náklady řízení

zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhradu za daň z přidané hodnoty, odměnu za zastupování a odměnu pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2 tohoto zákona.

16. Jak občanský soudní řád (§ 140 odst. 1), tak zákon o Ústavním soudu (§ 62 odst. 3) stanoví, že každý účastník si sám platí (hradí) vzniklé náklady řízení. Občanský soudní řád a zákon o Ústavním soudu však odlišným způsobem upravují možnost nahrazení nákladů řízení účastníkovi (vedlejšímu účastníkovi) řízení. Zatímco občanský soudní řád podmiňuje přiznání nákladů řízení úspěchem ve věci, zákon o Ústavním soudu umožňuje takový postup jen v odůvodněných případech, nikoli "automaticky" podle výsledků řízení. Samotný úspěch ve sporu, přesněji úspěch v řízení před Ústavním soudem, tedy není jediným kritériem pro přiznání náhrady nákladů řízení. Záleží zcela na úvaze Ústavního soudu, zda náhradu nákladů přizná či nikoliv, a je jeho ustálenou praxí, že uložení povinnosti náhrady nákladů řízení vysloví toliko ve výjimečných případech, např. ji pojímá jako svého druhu sankci vůči tomu účastníkovi řízení, který svým postupem zásah do základního práva vyvolal, a vzhledem k okolnostem případu by tedy měl tímto způsobem nést následky, které vznikly jinému účastníkovi.

17. Pro věc je podstatné, že § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu je pro účely přiznání náhrady nákladů řízení vzniklých v řízení před Ústavním soudem ustanovením zvláštním ve vztahu k § 142 o. s. ř. (viz § 63 zákona o Ústavním soudu, podle kterého se použijí pro řízení před Ústavním soudem přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, jen pokud zákon o Ústavním soudu nestanoví jinak). Byť by tedy dospěl obecný soud k závěru, že náklady vzniklé účastníkovi v řízení před Ústavním soudem jsou náklady potřebnými k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl, nemůže rozhodnout o přiznání jejich náhrady, neboť k tomu je oprávněn postupem podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu pouze Ústavní soud.

18. Jakkoli uvedené může vnímat vedlejší účastník jako nespravedlivé, když má za to, že by měly náklady vzniklé v řízení před Ústavním soudem být úspěšnému účastníkovi vždy nahrazeny, přehlídí tato jeho úvaha skutečnost, že zvláštní úpravu způsobu náhrady nákladů vzniklých v řízení před Ústavním soudem, odlišnou od civilního soudního řízení, je nutno vnímat optikou toho, že Ústavní soud, jak vyslovil v řadě svých rozhodnutí, není s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy) součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a jeho postavení ve vztahu k obecným soudům je vymezeno čl. 83 Ústavy.

19. Nerespektoval-li vrchní soud uvedené rozhraničení a použil ve věci § 142 odst. 1 o. s. ř. i na náhradu nákladů vzniklých v řízení před Ústavním soudem, nedostál požadavku předvídatelnosti práva a právní jistoty, čímž porušil základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

20. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a II. výrok rozsudku vrchního soudu ze dne 21. 3. 2019 č. j. 8 Cmo 318/2014-412 podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením zrušil.

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)